

Kool Maardu mõisas

Ants Sepp meenutab kooliaega Maardu mõisas

KOOLITEE

Käisin seal esimesest seitsmenda klassini, see oli minu esimene ja ainuke kool. Kool algas ikka 1. septembril ja kestis juunini. Tunnid algasid kell kaheksa ja kodust läksime ära veidi enne seitset, sest tund aega me läksime kooli.

Iga päev tuli käia kooli seda teed, Maardusse ja tagasi Loole. Vahemaa oli viis ja pool kilomeetrit. Seega tuli käia üksteist kilomeetrit päevas, hommikul minna ja õhtul tulla. Kui olid koolipeod, näiteks nääripidu, siis tulime peale tunde koju ja läksime jälle tagasi kooli, et seal esineda. Peale pidu tulime jälle koju tagasi. Koolimaja oli ka kinoks, kus fi lme näidati. Seal käisime küll rohkem suvel, siis sai jalgratastega käia. Kui ma väiksemates klassides käisin, siis polnudki veel jalgratast.

Me käisime sama teed pidi, mis praegugi Loot Maardu mõisa viib. Sel ajal oli ta küll väike ja kitsas hobusetee. Talveti oli lumi kõhuni ja hommikuti, kui me läksime, polnud ühtegi jälge ees. Õhtuks oli paar-kolm hobuse- ja reejälge sees, aga muidu sumpasime kõhust saati lumes.

Põhilised liiklejad sellel teel olidki koolilapsed. Kui ikka väga tuisune ilm oli, siis viidi meid hobusega kooli, aga seda oli paar-kolm korda aastas. Suvel ja talvel, kuival ajal, siis sai käidud läbi hiie, see oli natuke lühem ja parem tee. Kevadiste ja sügiseste vihmadega olid hiies olevad kraavid vett täis ja siis ei saanud sealtkaudu käia. Tuli mööda teed minna.

PETROOLEUMILAMP JA ELEKTER

Koolis ei olnud elektrit. Iga õpilane pidi kooli küünla kaasa võtma, kooli poolt ei antud neid. Õpetajal oli petrooleumilamp laual. Nende valgel sai siis õpitud. Minu kooliajal tuli majja elekter. Kui oli suurem torm, siis elekter kadus ära. Kodus olin õppinud lihtsamaid elektritöid tegema ja et mitte pimedas olla, käisin korre parandamas.

ÕPETAJAD

Algul oli koolis ainult kaks õpetajat, perekond Mänd. Mees oli direktor ja naine õpetas keeli ja laulmist. Keeltest õpetas ta eesti, saksa ja inglise keelt. Üldse oskas ta keeli väga hästi. Ta luges meile tunnis inglise- või saksakeelset raamatut ja tõlkis kohe eesti keelde. Algul me isegi ei saanud aru, et ta ei loe eestikeelset teksti. Kuuldud loo põhjal pidime meie järgmisel päeval tegema ümberjutustuse. Mees õpetas matemaatikat, füüsikat ja kehalist kasvatust. Mõne aasta jooksul tuli noori õpetajaid juurde. Aastal 1950 sai direktoriks Laine Kadajas. Koolis oli ka üks Mareti-nimeline õpetaja, kelle perekonnanime ma ei tea ja ei oska temast ka midagi rääkida.

VAHETUND

Tundi ja sealt välja helistati kirikuvõi lehmakella taolist koolikella, mis oli kuuenda või seitsmenda klassi õpilaste käes, sest nende klassiruumis oli kell seinal. Korrapidajaõpilane käis kellaga killa-kolla-killakolla kõik ruumid läbi ja läks õue trepi peale. Vahetunnid oli kümme ja viisteist minutit.

SÖÖK

Igäühel oli oma leivatükk ja piimapudel kaasas. Mul ei olnud jooki kaasas, sest piim ei maitsenud mulle. Hiljem, viiendast-kuuendast klassist, hakati koolis joogiks teed keetma.

INTERNAAT

Minu viimasel kooliaastal avati ka internaat, kus oli tüdrukute tuba, poiste tuba ja söögiruum. Olin seal mõne kuu. Esmaspäeviti läksime kooli ja laupäeval peale tunde tulime koju. Siis oli ju kool ka laupäeval. Internaadis õpetajaid, kes koduste ülesannete tegemist oleksid kontrollinud, ei olnud, ise õppisime. Põhiliselt oli see lihtsalt magamiseks. Direktori vend õppis ka selles koolis ja mina sain temaga hästi läbi ning mängisime koos. Mõnikord käisin siis tema juures toas külas. Reinsoni Arviga, kes on minust mõni aasta noorem, olime ühes internaaditoas. Sel ajal rohkem poisse koolis õõbimas ei olnudki. Tüdrukuid oli ka, aga neid ma ei mäleta.

KLASSID JA KORTERID

Koolis oli kolm liitklassi: esimene, teine ja kolmas klass olid ühes ruumis, neljas ja viies olid koos ning kuues ja seitsmes oli üks klass. Direktori ja õpetajate korterid ning toad olid samas majas teisel korrusel, kus oli ka internaat.

Kõige suurem ruum esimesel korrusel oli saal, vasakul oli kuuenda ja seitsmenda klassiruum ning paremale jäi kantselei. Kantseleist otse läbi oli neljas ja viies klass ning sealt tagasi esimene ja teine klass. Esimesel korrusel olid ka nagid, kus olid meie riided. Sellest ruumist edasi läks keerdtrepp üles, direktori korterisse.

KODUTEEL

Lumesõda mängiti, selles polnud midagi halba. Mäletan, et pinginaaber Kaljula Kalju kirjutas koduteest kirjandi, milles oli juttu kätse põlemapanemisest ja järgmise päeva tossust ja vaimudest. Sel ajal polnud erilisi tegusid, mitte et lapsed paremad oleksid. Pargis olid mingid hauakambrid, sinna ei tohtinud küll minna, aga me ikka kolasime seal. Poisid käisid ka keldris, sinna tuli ronida läbi kitsa võlvava. Seal hoidsid Männid oma kartuleid, osad ruumid olid tühjad. Mina seal eriti ei käinud, arg olin. Eks koduteel sai ikka lollusi tehtud. Koolist Saha külani oli meid palju, siis sai mängitud igasugu mängusid. Saha mäelt alla tulime kolmekesi: Eva Vain, üks Sakust tulnud tüdruk ja mina. Siis me enam ei mänginud midagi, vaid tulime kiiresti koju. Muidugi kevadel, kui lumi hakkas sulama, sai käidud raba peal pohli ja jõhvikaid otsimas. Need, mis lume alt välja tulid, olid väga magusad. Marjakorjamisega kaasnes ka mättalt mättale hüppamine, mõnikord sulpsas

jalg ka mätaste vahele vette.

ÕPIKUD

Iga aasta tuli koolist õpikud osta. Töövihikuid ei olnud, oli tavaline vihik. Mul on mõned raamatud isegi alles. Matemaatikas olid kirjalikud ülesanded ja postülesanded. Kirjalikud ülesanded on praegused tekstülesanded ja postülesanded on tulpülesanded.

Mõned õpikud olid mitmele klassile, näiteks olid sellised zooloogia VI–VII klass ning algebra õpik ja ülesannete kogu VI–VIII klassile. Kuigi Maardu koolis kaheksandat klassi polnud, õpiti kuuenda ja seitsmenda klassi osa. Matemaatika kui õppeaine oli jagatud eri valdkondadeks: algebra, geomeetria ja planimeetria. Õpikute vahelt leidsin ühe tunnikontrolli füüsikast, soojuse edasiandmine. See oli viis ning ülesannete lahendamise eest olin kolme saanud. Vene ja inglise keeles sain ma kogu aeg kahtesid, nendega ei saanud ma hakkama. Kirjutamine ei meeldinud mulle, see polnud mingi töö. Igasuguseid töid meeldis teha, töö oli see, mille tulemust sai näha.

Linda Rahula meenutab kooliaega Maardus

Kui keegi ütleb “Maardu mõis”, siis mis tuleb esimesena meelde? Ikka koolimaja.

KLASSID JA ÕPETAJAD

1941. aasta sügisel läksin Maardu kooli neljandasse klassi. Koos õppisid neljanda, viienda ja kuuenda klassi õpilased, igast klassist paar last. Igaühele anti oma tunni tegevus kätte ja siis õpetaja hakkas järgemööda õpetama.

Õpetajatest mäletan Serafi ma ja Rudolf Mändi ning ühte, kes käis tundides mantliga. Koolimaja oli külm. Hiljem, kui ta töölt ära läks, selgus, et ootas last. Tema asemele tuli Nehatust üks naine. Võõrkeeleõpetus sõltus sellest, kes oli võimul, venelaste ajal õpiti vene keelt, sakslaste ajal saksa keelt. Teiseks võõrkeeleks oli inglise keel. Ega lühikese ajaga, kahe aastaga, keelt korralikult selgeks ei saanud.

KOOLITEE

Onnilt, kus me elasime, läksin Lutikale ja sealt edasi koos Elleniga, kes oli minust küll vanem, aga õppisime ühes klassis. Kui tema isal oli aega, viis ta meid hobusega, kui ei, läksime jalgsi. Mul oli lühike mantel, mis põlvedeni ei ulatunud. Talvel, kui külm hakkas, kükitasime, et mantel põlvi kataks ja võtsime kättega ümber põlvede. Nii soojendasime end natuke ja siis tuli edasi minna. Isegi hobusega kooli minnes hakkas ree peal külm. Kui oli talvine aeg ja oli tuisku, siis pidime minema mööda teed. Kuival ajal saime minna läbi hiiemetsa. Kevadel ei saanud allikate ja kraavide tõttu otse minna, samuti sügisel, kui oli vihmane. Kui ilma mängu või jõhvikate söömiseta koju tulla, oleksime viis kilomeetrit tunniga tulnud, siis aga kulus mõnikord poolteist tundi.

Siitkandist oli meid neli, peale minu ja Elleni veel tema vend Eeri ja Harri Vain. Nii kooli minemine kui ka koolist tulemine oli enamiku kooliaastast pimedas.

KODUSED ÜLESANDED

Kodus tuli ka koolitöid teha. Elektrit meil polnud, valgust andis kandilisse tindipotti pandud petrooleum ja seal sees olev taht, seda lampi kutsuti itikaks. Mõnikord oli laual ka latern. Ka koolis ei olnud elektrit. Peale kooli pidin kodus ema aitama. Mõnikord oli vaja loomi talitada, teinekord jälle väike vend hoidja juurest koju tuua. Ema käis linnas tööl, et perele elatist teenida. Isa oli viidud Siberisse.

KORISTUSTÖÖD

Väljas tuli koristada, sügiseti pidime puulehti riisuma, kevadel tuli teid pühkida. Ega meil majahoidjaid polnud, ise pidime kõike tegema. Juurvilju ei kasvatatud, sellist tööd seal sügisel ja kevadel ei olnud. Mõisa taga pargis eriti ei käidud, poisid vahest siiski, aga mis seal talvel käia. Talvedki olid siis hoopis teistsugused kui praegu, külmad olid ikka külmad, oma paarkümmend kraadi. Kooli jõudes soojendasime ahju juures käsi ja põlvi.

SÖÖK

Söök tuli endal kaasa võtta. Mäletan, et ema praadis sealihha ja kui oli pekine liha, siis kraapis liha ümbert rasva ja määris selle leivale. See oli väga hea. Söögipuudust ja näljatunnet me ei tundnud.

RIIDED JA JALANÕUD

Ega sel ajal polnud riideid saada. Mina käisin ema saabastega koolis. Riideid hoiti nagis ja koolis olime vahetusjalanõudega. Et poistele meeldis garderoobis lollusi teha, tuli minulgi ükskord koju minnes märjad saapad jalga panna.

KOOLIKOTT

Õiget kotti mul polnudki. Käisin isa tehtud vineerist koolutatud kohvriga. Hiljem sain sakslaste puldanportfelli ja veel oli kelleltki laenatud ranits. Kui vend Ants koolis käima hakkas, tuli mõnikord mul tema kotti ka kanda.

ÕPIKUD

Mul on praegu veel alles neljanda klassi matemaatika õpik ja õpik VII klassile inimese kehaehitusest ja elutegevusest.

KÜTE JA RUUMID

Ahjuküte oli. Köeti raudahjusid. Kantselei ja lauluklass olid ühes. Saal oli meil võimlemise, jalutamise ja rieteruumiks. Vahetundide ajal tuli jalutada. WC oli õues pritsikuuri nurga juures. Kaks tükki kõrvuti, üks poistele, teine tüdrukutele. Sinnaminemiseks tuli talvel mantel selga panna, mõni pani, mõni mitte.

Pr Laine Kadajas meenutab Maardu Mittetäieliku Keskkooli aega, mil ta oli seal juhataja

Mis tuleb alati meelde, kui öeldakse "Maardu mõis"? Eks ikka kool ja õpetajad. Mul on kahju, et seekord, kui oli kooli kinnipanemine, siis mina ei saanud sinna minna. Olime laulukooriga kuskil saarel esinemas. Siis oli viilistlased kokku kutsutud.

Mina tulin siia majja tööle ja elama 1950. a augustikuus ja töötasin siin 20. jaanuarini 1959. Meie koolis oli 60–70 õpilast, mitte rohkem. Loo ja Saha lapsed kuulusid meie piirkonda. Kui ma 1950. a hilissuvel siia tulin, siis oli lossi välimus ajahammast näinud ja mitte nii ilus. Laed oli katkised, tapeete oli vahetatud, parkettpõrand oli lagunenu.

KLASSID ja ÕPPETÖÖ

Siin töötas seitse klassi kolmes klassiruumis. Esimene, teine ja kolmas klass olid õpilaste garderoobist lääne poole. Ühes tunnis õpetati ühes ruumis kolme klassi korraga. Neljas ja viies klass olid saalist vasakule kõige viimane ruum ning kuues ja seitsmes klass olid saalist paremal olevas ruumis. Sellist klasside jaotust nimetati kolmeks klassikomplektiks.

Esimeses, teises ja kolmandas klassis andis tunde meesõpetaja Rudolf Mänd. Ta õpetas kõiki aineid. Tema abikaasa andis muusikat ja vene keelt. Matemaatikaõpetajad vahetusid. Hiljem andis matemaatikat minu mees. Mina andsin eesti keelt ja ajalugu. Bioloogia ja geograafia õpetajad ka vahetusid. Kuigi kool oli väike, oli õpetaja Serafima Männil mudilaskoor ja lastekoor. Need olid küll väikesearvulised, aga käisid ka laulupeol.

Laupäev oli ka koolipäev, kuid tunniplaan oli sel päeval lühem.

MIDA TEHTI VAHETUNDIDES?

Lapsed jooksid ringi, olid saalis ja käisid õues WC-s. Midagi erilist neile ei organiseeritud, aga koolipeod olid toredad ja palju pealtvaatajaid käis.

KÜTE

Kooli köeti ahjudega ja oli turbaküte. Suuri turbatükke hoiti küttekuuris, mis oli seal, kus nüüd on talveaed.

Turbatükid olid talvel külmunud ja neid tuli lõhkuda. Lastevanemad kogusid kütte hakatuseks hagu.

Haokubudest, mis olid kase- või pajuviitsaga kinni köidetud, pani kooliteenija peenemaid oksid murdes ahju, jämedamaid tuli kirvega lõhkuda. Nii kütsid oma ahjusid ka õpetajad, kes koolis elasid.

Ühel päeval helistati, et puudevagun on tulnud Lagedi jaama ja tuleb minna puid maha võtma. Läksime siis kõigi õpetajate ja kooliteenijaga jala Lagedile. Vaguni tühjaks laadimise lõpetasime öösel vastu hommikut ja siis tulime jala tagasi. Tunnikese või paar saime magada ja siis tuli tundi minna.

Kui kaua ahjud sooja hoidsid? Suured ahjud olid kaua soojad. Algusaastatel, kui neid köeti märja turbaga, siis neid ei pandudki kinni, põlesid terve päeva. Korstna otsa tahtsid hakid pesa teha. Ükskord lendas üks hakipoeg isegi meie köögis ringi. Teinekord jälle märkas minu mees tunni ajal, et tapeet hakkab pruuniks minema. Ta taipas, et seal taga võib olla lõõr. See oli kooliteenija köögi kohal. Põles hakipesa, mis oli korstnast alla kukkunud.

INTERNAAT

Saali kohal teisel korrusel oli internaadi söögituba ja köök. Internaadile toodi kaup Eesti Fosforiidi poest.

Ühel pool seda oli poiste magamistuba ja üks osa köögist, ühe aknaga osa oli internaadi tütarlaste magamistuba.

Internaadi köögiga seoses üks kole lugu: puud tulid vagunitega Ida-Virumaalt Sinimägede lähedalt, kus oli väga palju metsa murdunud. Ühel päeval oli keetjal tuli pliidi all ja supipott kees seal peal, ise võttis ämbri ja läks õuest vett tooma. Keset tundi käis järsku kõva kõmakas, mis oli alla klassidesse kuulda. Ma jätsin tunni pooleli ja läksin vaatama, mis juhtus. Parasjagu samal ajal tuli ka internaadi keetja veeämbriga. Kui me siis kööki jõudsime, oli pliidi üks külg maha varisenud. Pott auke täis ja suppi sealt enam ei saanud, tuli uus panna. Mehed arvasid, et ju oli mingi laeng puusse jäänud, mida isegi lõhkudes ei märgatud. Samal ajal oli ka üks koolipoiss tunnist väljas käinud ja teda siis pinniti, et kas käis köögis ja tegi midagi, aga tema oli süüst puhas.

RAAMATUKOGU, KORTERID JA MUUD

RUUMID

Algul oli kooli raamatukogu väga väikene ruum, praegu on seal garderoob. Hiljem koliti keerdtrapist edasi olevasse suuremasse ruumi. Varem oli seal ühe õpetaja korter. Praegusest garderoobist edasi olid kooliteenija, internaadi keetja ja ühe õpetaja korterid. Teisel korrusel olid ühe õpetajaparaari eluruumid ja minu korter. Kõik õpetajad elasid koolimajas. Kostivere tee ääres oli õpetajate aiamaa.

Koolimaja kelder oli Kalinini-nimelise kolhoosi käes. Sügisel veeti keldri akende taha kartulid ja need kühveldati sealtkaudu sisse. See segas natuke tunde. Paratamatult vaatasid õpilased rohkem seda, mis toimus õues, kui seda, mida õpetaja rääkis.

VALGUSTUS

Elektrivalgust koolimajas ei olnud. Igas klassis oli laes suur petroolilamp, mille pani põlema kooliteenija, kes ahjusidki küttis. Klassi viimastes pinkides oli valgus üsna kehv. Enne Maardusse tulekut elasid ma Tallinnas Nõmmel ja meil oli seal elekter. Kui ma esimeseks ööks kooli jäin, tõi kooliteenija mulle ka petroolilambi.

Pani selle põlema ja kui ma õhtul tahtsin seda ära kustutada, siis ma kuidagi ei osanud seda teha. Puhusin ja puhusin, aga lamp ära ei kustunud, siis võtsin raamatu ja panin selle klaasi peale, tuli ei saanud enam õhku ning kustuski ära.

Elekter toodi koolimajja 1953. aastal. Alles sissepandud elekter oli nagu ta oli – tõeline “vahelduvvool”. Ma mäletan, et oli üks pühapäev, kui korgid läbi löid, elektrikut meil polnud. Mulle oli õpetatud, kuidas korke parandada: peene vasktraadiga tuli seda teha. Parandasin korteri korgi ära, lõi peakorgi välja, parandasin selle ära, lõi korteri korgi välja. Niimoodi oli terve pühapäevane päev, õnneks õhtuks jäi vool püsima.

VEEVÄRK

Veevärki majas ei olnud. Vett toodi õuest kooguga kaevust. Seda nii koolile kui ka õpetajatele. Kaevu enam ei ole.

HIRMUD

Ka kooli ajal oli mõisal plekk-katus ning kui vihma sadas, siis see kolises hirmsasti. Ükskord kui ma kaevust vett võtsin, läks üks vanamees mööda ja ütles niimoodi, et kuule laps, sul on pikad juuksed, aga siin selles lossis lõigatakse öösiti naiste juukseid. Mina ütlesin, et ah jagu neid lõigata küll. Kui öö kätte tuli, ega siis eriti mugav ei olnud. Muidugi juukseid ei lõigatud.

SÕJAVÄEÕPPUSED

Veel on meeles üks eriline seik selles majas: 1952. või 1954. aastal, täpselt ei mäleta, tuli meile teade, et siin ümbruses toimuvad Balti sõjaväeringkonna suured õppusedmanöövrid ja meie koolimaja on valitud staabi asukohaks. Tulevad siia kõrged ohvitserid. Muidugi olid need õppused salastatud ja me ei teadnud, millal nad tulevad. See oli umbes jaanuaris-veebruari keset talve, väga külm oli õues. Osa võtsid Eesti, Läti, Leedu ja Kaliningradi oblasti suured väed. Ühel hommikul panid õpilased riided garderoobis ära, õpetajad tulid ülevalt trepist alla ja kui tegime saali ukse lahti, seisis seal mitusada meest õlg õla kõrval ja oli siin külmavarjus. Selleks, et me saaksime klassidesse minna, nihutasid nad end ja tegid väikesed rajad, et külg ees liikuda. Esimese tunni lõpuks olid nad lahkunud. Staap hakkas tööle internaadi köögis. Internaadi laste söögiajad tuli ohvitseridega kooskõlastada ja nad andsid loa, mis kellast kellani tohib süüa.

ISETEGEVUS

Igal aastal olid isetegevusülevaatused ja kõik pidid millegagi esinema. Muidugi esinesid koorid, olid etlejad, mõned võimlemisnumbrid. Aga ma mäletan, et ühel aastal oli meie kool eriline tervel Harjumaal.

Meile oli tulnud Viljandimaalt uus õpetaja Inge Matvei ja tema oli toonud kaasa Maršaki “Tare-tarekese” järgi tehtud laulumängu. See oli muusikaga, kus kõlas konna solo, rebase ja kuke duett. Lõpus oli ringmäng. Etendus kestis tund aega, väga ilusad kostüümid olid tema abiga tehtud. Me olime leidnud ka väga ilusad näitlejad. Näiteks konna osa laulis Vello Niinepuu. Taive Reinson oli rebane. Sel ajal õppis siin ka kaks üle Eesti tuntud õpilast: üks neist oli Mikk Titma, kes lõpetas siin 7 klassi, oli Tartu Ülikooli professor ja töötas ka Ameerikas külalisprofessorina. Teine õpilane oli Evald Hermaküla, tuntud näitleja ja lavastaja. Tema oli juba kooli ajal eriti andekas.

Ühel päeval helistati Tallinnast, et merekooli kursandid soovivad tulla meile külla ning läbi viia ühise pioneerimaleva koonduse. Me olime arutanud, kuidas seda koondust teha. Evald oli sel ajal väike neljanda klassi poiss ja me olime valmis, et kui ta millegagi hätta jääb, siis aitame teda. Ta oli selline poiss, kes pidi igal üritusel esinema. Kui temaga üksikult rääkida, siis tundus ta ükskõikne ja monotoonne, mingit lootust ta proovi ajal ei andnud, et võiks särada. Aga kui tal oli publik, oli ta hoopis teine Evald, siis oli ta fantastiline. Ta kamandas ka kursante, pani neid ritta ning viis koonduse hiilgavalt läbi. Meil ei olnud varem kokku lepitud, et kui kursandid hakkavad lahkuma, mis neile siis hüvastijätuks ütelda. Temal aga oli kõik läbi mõeldud, ta soovis neile tugevat tuult purjedesse.

“Tare-tarekeses” mängis tema hunti. See hunt oli tõeline kiskja, seda oli isegi jube vaadata, kuidas see hunt seal näidendis oli. Keskkooli lõpetas ta Tallinnas.

Samas koolimajas töötas rahvamaja. Kord nädalas käis rändkino, näitas filmi. Rahvamaja tegevus oli küllalt aktiivne: ühel perioodil tegutses siin isegi segakoor, eriti aktiivne oli näitering, sest rahvamaja juhatajaks oli mees, kes oli ka lavastaja. Igal aastal mängiti üks näidend maha. Käidi ka ülevaatusel.

TRANSPORT

1950. aastal ei olnud kolhoosil ühtegi autot, olid vaid hobused ja vankrid. Augusti lõpus, kui oli vaja Tallinnast Pärnu maanteelt Tõnismäe lähedalt töökoolist ära tuua kooli õpikud, siis võtsin ma jalgratta. Sõitsin Tallinna, võtsin kogu kooli õpikud välja, kõitsin pakiraamile hästi suure kuhja. Kes selja tagant vaatas, see ei näinud minu pead õpikute tagant. Leistangi küljes olid samuti raamatupakid. Sõitsin Nõmmele, kus elasid mu ema ja isa. Sõin kõhu täis ja hakkasin tagasi Maardusse sõitma. Mööda Pärnu, Tartu ja Leningradi maanteed jõudsin õhtuks väga õnnelikult õpikukoormaga koolimajja.

Jõulusid tol ajal ei tähistatud, see oli suur patt. Näärid olid ja nääripakid tuli Tallinnast tuua. Selleks ajaks olin ma juba mõnda aega siin olnud ja ühtteist teadsin. Lool oli Ministrite Nõukogu abimajand, kus oli ainuke veoauto siinkandis. Sõitsime Maardust hobusega Loole, direktor Põldmäe andis mulle auto koos autojuhiga ning nii said nääripakid Tallinnast Loole ära toodud ja sealt Maardusse hobusega.

Bussiühendust ka ei olnud. Hommikul vara läks Eesti Fosforiidi buss töölistele järgi ja õhtul viis nad jälle ära. Siis saime ka meie linna. Tol ajal sai jalgrattaga väga hästi Tallinnas käia. Ma töötasin Maardus 1959. a jaanuarini, siis jäi siia 7-klassiline kool. Sügisest 1959 sai koolist algkool.

Meenutasid minu isa Ants Sepp, tädi Linda Rahula ja koolijuhataja Laine Kadajas
Meenutused pani videosalvestuste järgi kirja Kersti Lepik